

TÜBİTAK ÇOCUK KİTAPLARININ ÇOCUK EDEBİYATI YÖNÜNDE İNCELENMESİ*

Orhan M. ve Pilav, S. (2021). TÜBİTAK Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatı Yönünden İncelenmesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 11(1), 371-390.

DOI: <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.872141>

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi: 01.02.2021

Kabul Tarihi: 19.03.2021

E-ISSN: 2149-3871

Dr. Mustafa ORHAN
Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
mustafaorhan1@yahoo.com
ORCID No: 0000-0002-8559-4834

Doç. Dr. Salim PİLAV
Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü
spilav@kku.edu.tr
ORCID No: 0000-0001-5141-6282

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, TÜBİTAK (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu) tarafından yayımlanan 6 – 12 yaş grubunda yer alan kitapların, çocuk edebiyatı yönünden incelenmesi ve çocuk edebiyatına uygunluğunu ortaya koymaktır. Bu amaçla TÜBİTAK Çocuk Kitapları arasında 6 – 12 yaş grubunda yer alan 215 çocuk kitabından, farklı konularda olmasına dikkat edilerek 37 hikâye edici ve 38 bilgi verici anlatım türünde, rast gele seçilen 75 kitap araştırmaya konu edilmiştir. Araştırmada var olan bir durumu ortaya koymak amaçlandığı için betimsel araştırma yöntemi ve tarama modeli kullanılmıştır. TÜBİTAK tarafından yayımlanan 6 – 12 yaş grubunda yer alan 215 kitap bu araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Evren içerisinde, hikâye edici ve bilgi verici anlatım türünde, farklı konularda olmasına dikkat edilerek rast gele seçilen 75 kitap örneklem olarak alınmıştır. Araştırma, 75 kitapla sınırlandırılmıştır. Elde edilen bulgular ilgili başlıklar çerçevesinde verilmiştir. Belirlenen kitaplar; “görsel (biçimsel – dış yapı) özellikleri, dil ve anlatım özellikleri, içerik özellikleri” bakımından incelenmiştir. İnceleme sonucunda; 75 kitabın tamamı, üç temel kriterin tamamı yönünden yeterli bulunmamıştır. 62 kitap (%92, n= 75) görsel özellikler, 49 kitap (%65, n=75) dil ve anlatım özellikleri, 9 kitap (%24, n=37) hikâye edici metinler içerik özellikleri, 19 kitap (%50, n=38) bilgilendirici metinler içerik özellikleri bakımından kısmen yeterli görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Edebiyatı, Çocuk Kitapları, TÜBİTAK, Popüler Bilim

EXAMINATION OF TÜBİTAK CHILDREN’S BOOKS IN TERMS OF CHILDREN’S LITERATURE

ABSTRACT

This study aims to examine the books published by TUBITAK (The Scientific and Technological Research Council of Turkey) for children in the age of 6-12 years in terms of children's literature and determine their suitability for children's literature. For this purpose, 75 books on different subjects, randomly selected among 215 children's books published by TUBITAK for the 6-12 age group, were included in the study. Also, 37 of these books are narrative, and 38 of them are informative. Since an existing situation will be revealed, descriptive research method and survey model were used in the study. 215 Children's Books published by TUBITAK for the 6-12 age group is the universe of this research. The 75 randomly selected books in narrative and informative type are the samples of the study. The research is limited to 75 books. Findings obtained are given within the framework of related headings. The books identified were examined in terms of visual (formal - external structure), language and expression, and content features. As a result of the review, 75 books were not sufficient, taking into account all three main criteria. However, 62 books (92%, n = 75) visual features, 49 books (65%, n = 75) language and expression characteristics, 9 books (24%, n = 37) narrative texts content features, 19 books (50%, n = 38) informative texts were considered partially sufficient in terms of content features.

Keywords: Children’s Literature, Children’s Book, TUBITAK, Popular Science.

* Doç. Dr. Salim PİLAV danışmanlığında yürütülen Mustafa ORHAN’ın “TÜBİTAK Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatı Yönünden İncelenmesi” adlı doktora tezinden türetilmiştir.

1. GİRİŞ

İnsan hayatı, doğumdan ölüme kadar geçen süreyi içine alan bir zaman dilimidir. Bu zaman diliminin bir kısmına “çocukluk”, zamanın bu diliminde yaşayana da “çocuk” denilmektedir. İnsanlık tarihi boyunca inançların çocuğa bakış açısı da birbirinden farklı olagelmıştır. Batı düşünce tarihi içerisinde “çocuk” ve “çocukluk” kavramlarının metinlerde yer alması, toplumda kabul görmesi sanıldığı kadar eski değildir. Çocukların kendi elbiselerine, kendi oyuncaklarına sahip olmaları on yedinci yüzyılda mümkün olmuştur. Daha öncesinde modern çocukluk kavramı Ariés’e göre burjuvazi ve aristokrasiye özgü bir fenomendi ve önceliği erkek çocukları alıyordu. Alt sınıfların, köylü ve esnafın çocuklarının giysi, çalışma ya da oyun açısından yetişkinlerden hiçbir farkı olmayan eski yaşam biçimi sürüyordu (Tan, 1993, s. 1-22).

Zaman içerisinde “çocuk olgusu”nun ortaya çıkmasındaki en önemli faktör, kültürler arası etkileşimdir. İslam kültürünün Avrupalı aydınlar tarafından daha detaylı bilinmesi neticesinde, Avrupa’da da çocuğa verilen değer, “çocuk” algısı giderek olumlu yönde gelişmiştir. Bu süreçte çocukların eğitimi üzerine yapılan çalışmalar, bu algının pekişmesine katkı sağlamıştır. Bu konuda çaba gösteren düşünürlerden biri Jean Jacques Rousseau’dur. J. J. Rousseau, bugünkü anlamda “çocuk” kavramına değinen aydınlanma dönemi filozoflarından. Çocuk şu ya da bu amaç için değil, kendi başına önemli olduğu için değerlidir. Yetişkinden farklı, özgün ve değerli psikolojik özellikler taşımaktadır. Yazar çocukluğu doğaya en yakın yaşam evresi olarak görmüştür ve çocuğun kendiliğindenliğini, doğallığını, sevincini ve saflığını yüceltilmesi gereken özellikleri arasında değerlendirmiştir. Sonraki süreçte de ‘çocuk ana-babanın malıdır’ şeklindeki algılar değişmeye başlamıştır (Onur, 1993, s. 5-7)

Çocuklar için bugünkü anlamda yazılan ilk eserlerin ortaya çıkması, çocukluk kavramının toplumda genel kabul görmesinden oldukça sonradır. 16. Yüzyıldan itibaren pek çok yazarın eserlerinde çocukların anlayacağı konulara da yer verildiği görülmektedir. Yazarların bu davranışları, ilerleyen zamanda çocuk edebiyatının ortaya çıkmasına ve yerleşmesine temel teşkil etmiştir. Avrupa’da çocuklara yönelik ilk kitap çalışmaları 17. Yüzyılda İngiltere’de “chapbooks” adıyla ortaya çıkmış ve 18. Yüzyılda yaygınlaşmıştır. Newbery, çıkardığı “Lilliputan Magazine” adlı dergiyle de çocuk dergilerinin öncüsü durumundadır (Oğuzkan, 2000). Gerek Avrupa’da gerekse Türkiye’de çocuklar için kitap ihtiyacı, doğrudan çocuklar için eserler yazmakla karşılanmak yerine, mevcut eserler içinden çocukların rağbet ettikleri eserlerin “çocuğa göre” uyarlanması ile karşılanmıştır. Sonraki süreçte artık çocuklar için yazan, üreten yazarlar ortaya çıkmıştır. Çocuk edebiyatı, edebiyatın altında yer almaktadır. Edebiyat için değişik tanımlar yapılmaktadır:

“Edebiyat, Arapça edeb (edb) kelimesinden türetilmiş, Türk Edebiyatında Tanzimat’tan sonra kullanılmaya başlanmıştır. Bu döneme kadar edebiyat kelimesi yerine “ilm-i edeb”, “şiiir ve inşa” gibi kelimeler kullanılmıştır. “Şiiir ve inşa” ile edebiyatın nazım ve nesir düzeninde yazılmış eserler anlaşılıyorken “ilm-i edeb” le sözün daha estetik ve daha zarif söylenmesini öğreten kurallar amaçlanmıştır (Pilav, 2013, s. 1073-1085)

Çocuk edebiyatı ürünleri denilince genel olarak edebiyatın anlatıma dayalı türleri ve bu alanda verilen eserlerini akla getirmektedir. Bunda, başlığın içinde “edebiyat” sözcüğünün geçmesinin rolü de söz konudur. Çünkü Türkiye’de ve dünyada “edebiyat” sözcüğü genel olarak anlatıma dayalı türler için kullanılmaktadır (Şirin, 2000), (Baş, 2015). Çocuk edebiyatı ürünlerinin çocukların dil gelişimine katkısı bilinmektedir. İnsanda dil gelişiminin, anne karnında iken başlayıp, aile, okul ve sosyal çevrede ilerlediği bilinmektedir. Dinleme ve konuşma becerileri okul öncesi dönemde hızla ilerlerken, ilkökul döneminde okuma ve yazma becerileri de bu becerilere eklenmektedir. 6-11 yaş çağındaki çocukların kelime hazineleri hızla artmakta ve bu yaş grubu çocuklar günde ortalama 20 kelime öğrenebilmektedirler. 6-11 yaş dönemindeki çocukların dil gelişiminin aile ve öğretmen tutumu, çevresel ve kalıtsal özellikler, sağlık durumu, edebiyat ürünleri, oyunlar ve öğretim programlarının etkisi altında (Kuşdemir, 2018a, s. 17) olduğu bilinmektedir. Okuma gelişiminde; 2 – 6 yaş arası çocuklar okurmuş gibi yaptıkları, bilindik işaretleri tanıdıkları, yazarmış gibi yaptıkları bilinmektedir. 6 – 7 yaş grubu çocuklar tek heceli basit hikâyeleri ve günlük 600 sözcüğü okuyabilmektedirler. 7 – 8 yaş grubunda günlük okunan sözcük 3000 civarına

ulaşmaktadır. 9 – 14 yaş grubu çocuklar ise yeni bilgi öğrenmek için okumaktadır (Kuşdemir, 2018a, s. 35).

Yapılan araştırmalar neticesinde Türkiye’de çocuk edebiyatı alanında yapılan akademik ilk çalışmanın (Tuncer, 1974) tarafından yapıldığı tespit edilmiştir. Akademik alanda yapılan çalışmaların kayıtlı olduğu YÖK Tez Merkezinde çocuk edebiyatı konulu tez çalışmaları bulunmakla beraber, “Popüler Bilim, Popüler Bilim ve Çocuk Edebiyatı” gibi konularda kayıtlı herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Çocuk edebiyatı ve popüler bilim arasındaki ilişkiyi inceleyen akademik ilk çalışma olarak (Kılıç O. , 2009) karşımıza çıkmaktadır. Yine, bir başka çalışmada (Bozkaplan, 2010), popüler bilime yakın alan olan “bilim-kurgu”nun tanımını yapmış ve çocuk edebiyatı kitaplarında ilk defa, anlatı türlerinin dışında metinlerden oluşan kitaplar incelemiştir. Popüler bilim ile çocuk kitaplarını konu alan bir başka çalışma (Dağ, 2011) tarafından yapılmıştır. TÜBİTAK Popüler Bilim Kitaplarını konu alan bir başka çalışma (Ağca, 2016) tarafından yapılmıştır. TÜBİTAK popüler bilim kitaplarını konu alan bir başka çalışma (Kılıç E. , 2019) tarafından yapılmıştır. TÜBİTAK Popüler Bilim Kitaplarının incelenmesini konu alan bir başka çalışma (Dik, 2019) tarafından yapılmıştır. Çalışmada seçilen kitaplar, kapakları yönüyle incelenmiştir. Popüler bilim ve çocukları konu alan bir başka çalışma (Yıldırım M. , 2020) tarafından yapılmıştır. Çalışmada popüler bilimin tanımına ve çocuklara nasıl aktarılması gerektiği konularına da yer verilmiştir. Popüler bilim dergileri ile çocukları konu alan bir çalışma (Pembegül, 2019) tarafından yapılmıştır. Çalışmanın konusu popüler çocuk bilim kitapları olmasa da popüler bilim ve çocuklar alanında olduğu için dikkatimizi çekmiştir TÜBİTAK Popüler Bilim Kitaplarını inceleyen değişik makalelere rastlamak mümkündür. Yapılan alan taramasında, konusu ve içeriği çalışmamızla örtüşen akademik bir çalışmaya rastlanmamıştır.

1.1 Çocuk Edebiyatının Temel Nitelikleri

Çocuk edebiyatının temel niteliği her yönüyle çocuğa göre olmasıdır. Bu alanda yapılan çalışmalar, bu temel nitelik esas alınarak yapılmalıdır. Bu temel niteliğe bağlı olarak yapılan çalışmalar evrensel ve ulusal değerlere yer vermeli, çocukları herhangi bir ideolojiye yönlendirmemelidir (Efe, 2014, s. 472-475). Çocuk kitaplarını yetişkin kitaplarından ayıran bazı temel özellikler söz konusudur. Çocuklar, fizik ve zihin yönünden çok hızlı geliştikleri için bu özellikleri göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle çocuk kitaplarının içeriği, görsel tasarımı, yazımında kullandığımız dil ve tercih ettiğimiz anlatım türleri büyük önem taşımaktadır. Çocukların gelişim seviyesine uygun olmayan bir dil, gerçekle örtüşmeyen bir karakter, yanlış kullanılan bir edebî tür kitaptan beklenen yararı sağlamazken, doğru seçilen ve iyi tasarlanan araç – gereçler, çocukların her yönden gelişmesini sağlayacaktır. (Kuşdemir, 2019a, s. 962-979)

1.2 Çocuk Kitapları ve Temel Nitelikleri

Çocuğa göre, çocuklar için, çocuklara uygun yazılan kitaplara çocuk kitabı denir. Çocuğun kitapla tanışması için okur yazar olmasına gerek yoktur. Dinleyen, dinlediğini anlayan her çocuk, çocuk kitaplarının muhatabıdır. Üç yaşından itibaren çocuklar annesi, babası, bir aile büyüğü veya bakıcısı tarafından kendisine okunması ile kitaplarla tanışabilmektedir (Çiftçi, 2013, s. 125-137). Çocuk kitaplarının temel nitelikleri değişik ölçülere göre belirlenebilir. Çocukların yaşlarına göre bir sınıflandırma yapmak mümkündür. Kitapları konularına göre sınıflamak gerekirse en genel anlamda hikâyeye edici ve bilgilendirici (popüler bilim) kitaplar olarak adlandırmak mümkündür. Çocuk edebiyatının ilk ürünleri başlangıçta hikâyeye edici türlerde verilirken, özellikle 1970’lerden sonra dünyada ve Türkiye’de popüler bilim alanındaki kitapların yaygınlaşması ile, çocuklara yönelik bilgi verici popüler bilim kitaplarının sayısında hızlı bir artış gözlenmiştir. Çocuk kitaplarını; görsel tasarım, içerik özellikleri, dil ve anlatım özellikleri yönünden incelemek mümkündür (Stebler, 2018, s. 129-142)

1.3 Çocuk Kitaplarının Görsel Tasarımı

Tasarım, herhangi bir nesnenin görüntü ve kullanım olarak daha mükemmel hale getirilmesi çalışmasıdır. Görsel tasarım başlığında kitaplar; resimleme, metin tasarımı, kapak boyut ve cilt tasarımı, sayfa ve yazı tasarımı bakımından incelenmektedir.

1.4 Çocuk Edebiyatının İçerik Özellikleri

İçerik; genel anlamda yazarın kitapta ele aldığı konu ve konuyu sunma şeklinin genel adıdır. Bir kitabı okumak isteyen kişi önce konusuna bakmaktadır. Konu ilgisini çekmişse okumaya başlar. Çocuk kitaplarının ilgi çekmesi için içerik olarak zengin olması gerekmektedir. İçerik özellikleri bakımından kitaplar; çocuk kitaplarında edebî unsurlar, çocuk kitaplarında konu-tema, çocuk kitaplarında karakter -kahraman, çocuk kitaplarında kurgu, çocuk kitaplarında anlatım biçimi: Üslup ve bakış açısı, çocuk kitaplarında ileti: Ana düşünce bakımından incelenmektedir.

1.5 Çocuk Kitaplarında Dil ve Anlatım Özellikleri

İnsanların birbirleriyle anlaşmaları, düşüncelerini karşısındakilere anlatması bakımından dilin önemi, tartışılmayacak kadar büyüktür. Çocuk kitaplarında kullanılan dil, yalın ve günlük konuşulan dil olmalıdır. Böylelikle çocuğun okuduğu kitap, aynı zamanda çocuğun dil becerilerinin gelişmesine yardımcı olacaktır. Dil ve anlatım özellikleri bakımından kitaplar; çocuk kitaplarında söz varlığı, çocuk kitaplarında cümle ve söz dizimi, çocuk kitaplarında söz sanatları bakımından incelenmektedir.

1.6 Popüler Bilimin Ortaya Çıkması

Yirmi birinci yüz yılda da yaygın olarak kullanılan ve bilimin, ortalama kültür düzeyine sahip kişilerin algı düzeyinde sunulması olarak popüler bilim kavramı, on dokuzuncu yüzyılın başlarında ortaya çıkmıştır. Popüler bilimin modern anlamda ortaya çıkışında, Viktorya Dönemi (1832-1901) İngiltere’inde yaşanan ekonomik, politik ve toplumsal değişimler büyük rol oynamıştır. Bu dönemde, başta İngiltere olmak üzere dünyanın birçok ülkesinde ekonomik, politik ve toplumsal alanları derinden etkileyen önemli bilimsel ve teknolojik gelişmeler yaşanmıştır. Endüstri devrimi sonucunda yaşanan gelişmeler, genel olarak edebiyatta özel olarak ise bilim alanına ilişkin yazında popülerleşmenin önünü açmıştır. Popüler bilim, Avrupa’nın birçok ülkesinde “ilerleme”, “milliyetçilik” ve “dünya gücü olma” gibi kavramlardan ayrılması güç bir ideoloji olarak kurgulanmış ve propaganda amaçlı olarak kullanılmıştır (Dağtaş ve Yıldız, 2016, s. 30). Başlangıçta yetişkin kişiler için kaleme alınan popüler bilim ürünleri, ortaya çıkan ihtiyacı gidermek için çocuklar için de kaleme alınmaya başlanmıştır. Popüler bilim konuları, başlangıçta gazetelerde ele alınmaktayken, zamanla dergilerde daha geniş yer bulmaya başlamıştır. Ülkemizde de yüz yılı aşkın bir süredir kitap, gazete ve dergiler aracılığı ile çocuklara yönelik popüler bilim yayımları yapılmaktadır. Cumhuriyet’in ilanından sonra bu çalışmaların kurumsal bir kimlik taşıdığını görmekteyiz. “*Bilimsel buluş ve doğa olaylarıyla ilgili; çocuklara yönelik okuma araç gereci oluşturma çabalarına ilk kez Mustafa Necati Uğural’ın Millî Eğitim Bakanlığı döneminde tanık olunmaktadır. Mustafa Necati, dünya edebiyatından çocuklara yönelik birçok yapıtın Türkçeye kazandırılmasında öncülük ettiği gibi, ‘Temel Bilgiler, Bilgi Demeti, Nedir? Niçin? Nasıl?’ gibi kitapların da çocukların tüketimine sunulmasını sağlamıştır* (Kıbrıs, 2016, s. 295).”

1.7 Türkiye’de Popüler Bilimin Yayılması, TÜBİTAK ve Çocuk Kitapları

TÜBİTAK, 24 Temmuz 1963 tarih ve 11462 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 278 sayılı Kanun ile kurulmuştur. Kuruluş Kanunu'nun 1. maddesine göre kuruluş amacı; "Türkiye'de müspet bilimlerde araştırma ve geliştirme faaliyetlerini ülke kalkınmasındaki önceliklere göre geliştirmek, özendirmek, düzenlemek ve koordine etmek; mevcut bilimsel ve teknik bilgilere erişmek ve erişilmesini sağlamaktır" (TÜBİTAK, 2021). Bu amaca yönelik olarak Dergiler Müdürlüğü kurulmuş ve 1 Ekim 1967 tarihinde Bilim ve Teknik Dergisi’ni yayımlamaya başlamıştır. Derginin internet sitesinde yer alan bilgilere göre dergide, merak uyandıracak bilimsel konular ve teknolojik gelişmeler herkesin anlayabileceği bir dille aktarılmaya çalışılmaktadır. (TÜBİTAK, 2019b). Kamu adına hizmet veren TÜBİTAK, popüler bilimin toplumun değişik kesimlerine tanıtılması için dergi çıkarmakla yetinmemiş, 1993 yılında Kitaplar Müdürlüğü’nü kurarak, popüler bilim kitapları yayımlamaya başlamıştır.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI

İlgili literatür incelendiğinde, çocuk edebiyatı ile ilgili yüksek lisans ve doktora çalışması seviyesinde pek çok araştırmanın yapıldığı görülmektedir. Popüler bilim kitapları ile ilgili değişik akademik çalışmalar yapılmış olsa da, popüler bilim kitapları alanında Türkiye’de önemli bir yere

sahip olan TÜBİTAK tarafından yayımlanmakta olan çocuk kitaplarının, çocuk edebiyatına uygunluğu yönünden araştırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Buradan hareketle bu çalışmada TÜBİTAK çocuk kitapları çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından incelenmekte ve bu kitapların çağdaş çocuk edebiyatı içindeki yerinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla, çalışmada cevabı aranan temel soru ‘TÜBİTAK çocuk kitapları, çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından nasıl bir özellik göstermektedir?’ şeklinde belirlenmiştir.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

TÜBİTAK Kitaplar Müdürlüğü tarafından yayımlanan çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından incelenmesini amaçlayan bu çalışma, var olan bir durumu olduğu biçimiyle anlatmayı amaçladığından tarama türünde bir araştırmadır. Araştırma, yazılı metinlerin (öykü/roman) incelenip belli kategoriler çerçevesinde çözümlenmesini gerektirdiğinden bir nitel araştırma olarak doküman inceleme yöntemi ile yürütülmüştür. “Belge incelemede çalışmayla ilgili kayıtların ve belgelerin toplanarak belirli bir sistem içinde sınıflandırılıp çözümlenmesi işlemi yapılmaktadır. Bu nedenle bu yöntem, tarihsel ve nitel araştırmalarda öne çıkmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 187)”.

3.2. İncelenen Eserler

Araştırmanın evrenini TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları Genel Yayın Yönetmenliği tarafından Popüler Bilim Kitapları adıyla çıkarılan yayımlardan, altı – on iki yaş grubuna yönelik 250 popüler çocuk bilim kitabı oluşturmaktadır. Örneklem olarak bu kitaplardan her yaş kategorisine göre %30’unu teşkil etmek üzere farklı konu, anlatım türü ve seriden olmasına özen gösterilerek toplam 75 kitap seçilmiştir. Seçilen kitapların 37’si hikâye edici ve 38’i bilgilendirici metin türündendir.

Tablo 1. Araştırmada İncelenen Kitapların Listesi

Kitap adı	Grubu	S
Tombul Çekirdek ve Anadolu Yer Sincabı	6	1
İş Makineleri	6	2
Down Sendromlu Bir Arkadaşım Var	6	3
Karıncalar	6	4
Kelebekler	6	5
Ne Yapsak da Tehlikedeki Türleri Korusak?	6	6
Ne Yapsak da Toprağın Verimsizleşmesini Durdursak?	6	7
Beni Mutlu Eden Ne?	6	8
Bir Plastik Şişenin Yolculuğu	6	9
Yavru Hayvanlar	6	10
Çöp ve Geri Dönüşüm	7	1
Güneş, Ay ve Yıldızlar	7	2
Yanardağlar	7	3
Vücudunuz	7	4
Tırtıllar ve Kelebekler	7	5
Uçaklar	7	6
Neden Abur Cubur Yememeliyim?	7	7
Duyamamak Böyle Bir Şey	7	8
Bende Astım Var	7	9
Neden Dünyamızı Önemsemeliyim?	7	10

Neden Formda Kalmalıyım?	7	11
Yaşam Döngüleri	7	12
Yıl Boyu Bilim	7	13
Hava Durumu	7	14
Demir Neden Mıknatısa Yapışır?	7	15
Aynalar Nesnelere Nasıl Yansıtır?	7	16
Otizm Hakkında Bir Öykü	7	17
Astım Hakkında Bir Öykü	7	18
Alzheimer Hakkında Bir Öykü	7	19
Kansere Elveda Bahçesi	7	20
Rampa	7	21
Cüce Sivri Fare Den Daha Küçük Ne Olabilir?	7	22
Mavi Balinadan Daha Büyük Ne Var?	7	23
101 Basamaklı Sayılara Kadar Sayabilir misiniz?	7	24
Saatın Kaç Olduğunu Nereden Bilirsiniz?	7	25
Pandalar	7	26
Gök Ağacı	7	27
Bora'nın Pazar Heyecanı	7	28
Zamanı Gelmişti Yaman!	7	29
Hazine Avı	7	30
Yeşil Evler	7	31
Geleceğin Evleri	7	32
Büyükannenin Düğme Kutusu	7	33
Uzun Bekleyiş	7	34
Mina'ya Sor!	7	35
Marie Curie Radyumun İzinde	8	1
İlginç Kutup Hayvanları	8	2
Otizm ve Kardeşim	8	3
Tourette Sendromu Hakkında Bir Öykü	8	4
Bay Endişe	8	5
Kadim Orman	8	6
Kalundborg Beşlisi	8	7
Karıncalar Yollarını Kaybeder mi?	8	8
Ölü Balıklar Neden Batmaz?	8	9
Haritalar ve Haritacılık	9	1
Dolaşım Sisteminde Yolculuk	9	2
Öküz, Ev, Sopa	9	3
Uzayda Nasıl Geçirilir?	9	4
Mucizeler Adasına Yolculuk	10	1
Fizik, Eğlence ve Ötesi	10	2
Geceleri Gökyüzü	10	3
Neil Armstrong	10	4

Çıkonun Günlüğü	10	5
Thomas Edison	10	6
Ekoloji	12	1
Matematik Bize Ne Anlatıyor?	12	2
Ametaller	12	3
Kimya Bize Ne Anlatıyor?	12	4
Fizik Bize Ne Anlatıyor?	12	5
Okyanus Besin Zincirleri	12	6
Cesetler de Konuşur	12	7
Tıp ve Sağlık	12	8
Doğa Anlatıyor	12	9
Mimari Yapılar	12	10
Havacılık ve Uzay	12	11

4. VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ

Araştırma verilerini toplamak için, TÜBİTAK başkanlık binasında bulunan kuruma ait kitap satış mağazası ve sanal satış mağazası ziyaret edilmiş, buralarda satışa sunulan kitapların tespiti yapılmıştır. Elde edilen iki listenin birleştirilmesi ile inceleme yapılarak kitapların toplam listesi elde edilmiştir. Ortaya çıkan liste de incelenmiş, kitaplar yaş gruplarına ve anlatım türlerine göre sınıflandırılmıştır. Sayının çokluğu göz önünde bulundurularak çocuklar için yayınlanan popüler bilim kitaplarının her yaş grubuna ait %30'unun incelenmesine karar verilmiştir.

Bu araştırmada verilerin toplanması nitel içerik çözümlemesi içinde yer alan veri toplama tekniklerinden “doküman inceleme” tekniği kullanılmıştır. Doküman inceleme, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgulara ilişkin bilgi içeren yazılı araç – gereçlerin çözümlenmesini kapsamaktadır. Dokümanlar tek başına bir araştırmanın tüm veri setini oluşturabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

İncelenmek üzere tespit edilen kitaplar, önce yaş gruplarına, ardından anlatım türlerine ayrılarak okunmuş ve özetleri çıkarılmıştır. Hikâye edici kitapların ana fikirleri tespit edilmiştir. Kitapların değerlendirilmesi için “kitap inceleme formu” oluşturma çalışması yapılmıştır. Formu oluşturan maddelerin bir liste halinde düzenlenmesinde (Şimşek, 2018, s. 121-123) kaynağı esas alınmıştır. Bu şekilde çocuk kitaplarının özelliklerini yansıtan taslak bir form oluşturulmuştur. Hazırlanan taslak “Çocuk Kitapları İnceleme Formu”ndaki maddelerin kapsam geçerliğini belirlemek için “Uzman İnceleme Görüş Formu” oluşturulmuştur. “*Kapsam geçerliği, formdaki maddelerin ölçülmek istenen özelliği yeterince yansıtıp yansıtmadığını açıklamaya çalışır. Kapsam geçerliğini belirleme yollarından biri de uzman görüşüdür*” (Ellez, 2009, s. 183).” Türkiye’de çocuk edebiyatı, Türkçe eğitimi, okuma eğitimi ve ölçme – değerlendirme alanında uzman olan 22 akademisyen belirlenmiştir. “Uzman İnceleme – Görüş Formu” 22 uzmana elektronik posta ile gönderilmiş ve uzmanlardan formda bulunan maddeleri inceleyip, her madde için (Madde Uygun-2, Madde Gözden Geçirilmeli -1; Madde Uygun Değil -0) uygun olup olmadığı ile ilgili görüş belirtmeleri istenmiştir. “Uzman İnceleme – Görüş Formu” ile ilgili 11 uzmandan cevap alınmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Testteki her bir madde için Lawshe Tekniği kullanılarak kapsam geçerlilik indeksleri hesaplanmıştır. Bu tekniğe göre kapsam geçerlilik oranı şu şekilde formüle edilmiştir. [(Yurdugül, 2005), (Şencan, 2005)].

Kapsam Geçerliliği Oranı (KGO):

$$\frac{\text{Maddeye Uygun Diyen Uzmanların Sayısı}}{\text{Görüş Belirten Uzman Sayısı}} - 1$$

$\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyinde KGO'ları için minimum değerleri aşağıda Tablo 2'de gösterilmiştir. [(Yurdugül, 2005), (Şencan, 2005)]

Tablo 2 Kapsam Geçerlik Oranları İçin Minimum Değerler Tablosu

Uzman Sayısı	Minimum Değerler
5	0,99
6	0,99
7	0,99
8	0,78
9	0,75
10	0,62
11	0,59
12	0,56
13	0,54
14	0,5
15	0,49

11 uzmanın görüşleri incelenmiş, Lawshe tekniğine göre hesaplama yapılmıştır. Buna göre -05 anlamlılık oranında uzman sayısı 11 olduğunda minimum anlamlılık düzeyinin -59 olduğu gösterilmiştir. Bu noktadan hareketle “Çocuk Kitapları İnceleme Formu”ndaki her madde için Kapsam Geçerlik Oranı (KGO) hesaplanmıştır. Yapılan hesaplamalarda “Çocuk Kitapları İnceleme Formu”ndaki maddelerin KGO değeri 0.63-1 arasındadır. Formdaki Görsel Özellikler başlığındaki maddelerin KGI=0.83; Dil –Anlatım Özellikleri başlığındaki maddeler için KGI=0.93, Hikâye Edici Metinler İçin İçerik Özelliklerine ait maddelerin KGI=0.83; Bilgilendirici Metinler İçin İçerik Özelliklerine Ait Maddelerin KGI=0.89 olarak belirlenmiştir. Tüm maddelerin KGI=0.87 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuç, hazırlanan “Çocuk Kitapları İnceleme Formu”ndaki maddelerin kapsam geçerliliği olduğunu göstermektedir. Özetleri çıkarılıp, ana fikirleri tespit edilen kitaplar, araştırmacı tarafından geliştirilen “Çocuk Kitaplarını İnceleme Formu” aracılığı ile incelenmiştir.

Tablo 3. Çocuk Kitaplarını İnceleme Formu
Görsel (Biçimsel / Dış Yapı) Özellikleri Bakımından

1. GÖRSEL (BİÇİMSEL / DIŞ YAPI) ÖZELLİKLER	Alan	Uygun 3	Kısmen Uygun 2	Uygun Değil 1
1 Kitabın dış tasarımı çocukların ilgisini çekecek niteliktedir.	Kapak			
2 Kitabın kapağında hangi yaş düzeyine uygun olduğu belirtilmiştir.	Kapak			
3 Kitap kapağındaki resimler, görseller metinde işlenen konu, olay veya karakterlerle ilgilidir.	Kapak			
4 Kitabın kapağı [karton, mukavva, bez veya sefyon gibi] dayanıklı malzemeden yapılmıştır.	Boyut			
5 Kapağın dokusu; üzerindeki yazı, çizgi ve resimleri net biçimde göstermektedir.	Kapak			
6 Kitabın kapağı kolayca açılabilen, desteksiz durabilmekte ve kitabın sayfaları kolay çevrilebilmektedir.	Boyut			
7 Kitap, hacim ve kalınlık bakımından çocuğun kolay taşıyabileceği boyuttadır.	Boyut			
8 Kitabın cildi sağlam, dayanıklı ve sayfalar dağılmamaktadır.	Cilt			
9 Kullanılan kâğıdın dokusu sağlam, sayfalar silinebilecek niteliktedir.	Kâğıt			
10 Kullanılan kâğıt gözü yormayan matlıkta, renkleri soldurmayan, mürekkebi dağıtmayan niteliktedir.	Yazı			
11 Kâğıdın zemini ile yazının rengi birbiriyle zıtlık oluşturacak şekilde tasarlanmıştır.	Yazı			

12	Kullanılan kâğıt, resimlerin anlaşılmasını sağlamaktadır.	Kâğıt
13	Başlıklar ve vurgulanması gereken sözcükler koyu renkte, metin orta koyuluktadır.	Metin Tasarımı
14	Metin ve resimler sayfa üzerinde birbirine uygun konumlandırılmış, kitap kolay okunabilmektedir.	Metin Tasarımı
15	Sayfaların kenar boşlukları en az 2 cm. ve satır aralıklarındaki boşluklar en az 1.25 satır olarak ayarlanmıştır.	Sayfa
16	Paragraflar ve bölümler arasında uygun (1.5-2cm) boşluklar bırakılmıştır.	Metin Tasarımı
17	Cümle uzunlukları [2-7 yaş düzeyi için 3-5 sözcük [20-30 karakter], ("1-3 sınıf" için 6 sözcük [35-40 karakter], "4-5 sınıf" için en fazla 10 sözcük [60-70 karakter] çocuğun yaş düzeyine uygundur.	Yazı
18	Kitaptaki satır uzunlukları [1-5.sınıflar için 7-8 cm. daha üst sınıflar için 9-11cm] çocukların gelişim düzeyine uygundur.	Yazı
19	Yazı karakterleri çocukların [6 yaş öğrenciler için 24-30; 7-9 yaş öğrenciler için 16-18; 9-12 yaş ve üstü öğrenciler için 10-12 punto] gelişim düzeyine uygundur.	Yazı
20	Resimler, çocuğun sanatsal gelişim özelliklerini [2-9 yaş için parlak renkler ve esnek çizgiler; 9-12 yaş için gerçeğine yakın resimler] destekleyici niteliktedir.	Resimleme
21	Resimler çocukların hayal gücünü ve yaratıcılıklarını harekete geçirecek niteliktedir.	Resimleme
22	Kitaptaki resimler farklı konu, inanış ve medeniyetlere hitap eder niteliktedir.	Resimleme
23	Kitaplarda kullanılan görseller, konuyu açıklayıcı, tamamlayıcı niteliktedir.	Resimleme
24	Kitaptaki resim-metin oranı [2-7 yaş için kitabın 1/4'ü yazı, 3/4'ü resim, 7-9 yaş için 2/4'ü yazı, 2/4'ü resim, 9-12 yaş ve üstü için 3/4'ü yazı, 1/4'ü resim] yaş düzeylerine uygundur.	Resimleme

BÖLÜM PUANI:

Kitaplar; "Görsel, Biçimsel Özellikler Bakımından Değerlendirme Soruları"na göre en az 24, en fazla 72 sayısal değer almıştır (n=75). "Görsel, Biçimsel Özellikler" kriterlerini 1 – 29 arasında karşılamışsa bu kriter başlığı bakımından yetersiz, 30 – 74 arasında karşılamışsa kısmen yeterli, tamamen karşılamışlarsa yeterli olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 3. Çocuk Kitaplarını İnceleme Formu
Dil ve Anlatım Özellikleri Bakımından

2.DİL VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ		Alan	Uygun 3	Kısmen Uygun 2	Uygun Değil 1
1	Metinde, çocukların gelişim düzeyine uygun, günlük hayatta sık kullanılan açık ve anlaşılır sözcükler kullanılmıştır.	Dil ve anlatım. Söz Varlığı			
2	Günlük hayatta sık ve yaygın olarak kullanılmayan sözcük ve kavramlar metin içinde açıklanmakta veya bağlamdan bunların anlamı çıkarılabilmektedir.	Dil ve anlatım. Söz Varlığı			
3	Metinde çocukların gelişim düzeyine uygun [benzetme, kişileştirme, intak vb. söz sanatlarını kullanılmıştır.	Dil ve anlatım. Söz Varlığı			
4	Metnin söz varlığı, çocukların bilişsel ve duyuşsal gelişim düzeyine uygundur.	Dil ve anlatım. Söz Varlığı			
5	Metinde akıcı ve ahenkli bir anlatım benimsenmiştir.	Söz Varlığı			
6	Türkçede kullanımı yaygınlaşmamış yabancı sözcüklere yer verilmemiştir.	Dil ve anlatım.			

7	Metinlerde kullanılan kurallı cümlelerin sayısı, devrik cümlelerin sayısından fazladır.	Dil ve anlatım.
8	Kitapta mizah ve güldürü öğelerine yer verilmiştir.	Edebi Unsur
9	Metinde işlenen zaman doğrusal ilerlemekte çocuğun kronolojik zaman algısına (dün-bugün-yarın) uymaktadır.	Edebi Unsur
10	Anlatımda kullanılan betimlemeler metinde işlenen olayın ve durumun zihinde canlanmasına katkıda bulunmaktadır.	Dil ve Anlatım
11	Dil ve anlatım özellikleri çocukların dil becerilerini geliştirici niteliktedir.	Dil ve Anlatım
BÖLÜM PUANI:		

Kitaplar “Dil ve Anlatım Özellikleri Bakımından Değerlendirme Soruları”na göre en az 13, en fazla 39 sayısal değer almıştır (n=75). “Dil ve Anlatım Özellikleri” kriterlerini 1 – 29 arasında karşılamışsa bu kriter başlığı bakımından yetersiz, 30 – 74 arasında karşılamışsa kısmen yeterli, tamamen karşılamışlarsa yeterli olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 3. Çocuk Kitaplarını İnceleme Formu
Hikâye Edici Metinler İçerik Özellikleri Bakımından

Hikâye edici Metinler İçin İçerik Özellikleri		Alan	Uygun 3	Kısmen Uygun 2	Uygun Değil 1
1	Kitapta çocuğun gelişim düzeyine uygun [2–7 yaş için masal; 9–12 yaş için öykü] bir edebi tür işlenmiştir.	Konu			
2	Kitapta çocuğun gelişim düzeyine uygun [6–9 yaş için aile, insan, doğa ve hayvan sevgisi; 9–12 yaş için sevgi, tarih-kahramanlık, macera, fantastik] konu işlenmiştir.	Konu			
3	Kitapta ele alınan konu ve olay örüntüsü yaş grubuna uygundur.	Konu			
4	Hikayedeki karakterlerin fiziksel ve ruhsal özellikleri anlaşılabilir şekilde sunulmuştur.	Konu			
5	Kitapta ele alınan olaylar sebep-sonuç ilişkisi bağlamında anlatılmaktadır.	Konu			
6	Kitapta ele alınan olaylar tutarlı bir şekilde sıralanmıştır.	Konu			
7	Kitapta din, dil ve cinsiyet ayrımcılığı ile ilgili önyargılara yer verilmemiştir.	Konu			
8	Kitapta sevgi, saygı, hoşgörü, dürüstlük, çalışkanlık, doğruluk gibi evrensel ve ahlâkî değerlere yer verilmiştir.	Konu			
9	Kitapta ele alınan konular, Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarına uygundur.	Konu			
10	Kitapta ele alınan konular, çocuğun soyut düşünmesine imkân vermektedir.	Konu			
11	Kitapta ele alınan konular, çocuğun hayal kurmasına imkân vermektedir.	Konu			
12	Ana fikir, yanlış anlaşılmalara yer vermeyecek veya okuru ikilemde bırakmayacak açıklıkta verilmiştir.	İleti			
13	Metnin kurgusunda çatışmalar okuyucuda merak ve keşif duygusu uyandırmaktadır.	Kurgu			
14	Kitapta farklı kültürlerden insanlara kahramanlara yer verilmiştir.	Kurgu			
15	Karakterlerin güçlü ve zayıf yönleri görülebilmektedir.	Kurgu			
16	Eserde sıra dışı karakterler de işlemiştir.	Kahraman			
17	Karakterlerin davranışları, yaş ve gelişimleri ile uyumludur.	Kahraman			
18	Kahramanlar, okuyucu üzerinde olumlu etki bırakmaktadır.	Kahraman			
19	Karakterler, farklı anlatım teknikleri ile [düz anlatımla, diyalogların içinde, başkalarının düşünceleri ile kendi düşüncesi ile olayların içinde] okuyucuya tanıtılmaktadır.	Kahraman			
20	Eserde mekân belirtilmiştir.	Kurgu			
21	Kitabın adı ile içeriği uyumludur.	Konu			
BÖLÜM PUANI:					

Kitaplar “Hikâye Edici Kitaplar İçin İçerik Özellikleri Değerlendirme Soruları”na göre en az 21, en fazla 63 sayısal değer almıştır. Formda belirlenen “hikâye edici metinler içerik özellikleri” kriterleri doğrultusunda 37 kitap incelenmiştir (n=37). Kitaplar “hikâye edici metinler içerik özellikleri” kriterini 1 – 10 arasında karşılamışsa bu kriter başlığı bakımından yetersiz; 11 – 36 arasında karşılamışsa kısmen yeterli, tamamen karşılamışlarsa yeterli olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 3. Çocuk Kitaplarını İnceleme Formu
Bilgilendirici Metinler İçerik Özellikleri Bakımından

Bilgilendirici Metinler İçin İçerik Özellikleri	Alan	Uygun 3	Kısmen Uygun 2	Uygun Değil 1
1 Metinde verilen bilgiler günceldir.	Konu			
2 Kitabın adı ile içeriği uyumludur.	Konu			
3 Kitabın kurgusu özgündür.	Konu			
4 Kitapta işlenen konu inandırıcılık ve kabul edilebilirlik ilkesine uygundur.	Konu			
5 Kitapta anlatılan konu ile ilgili girişte tanıtıcı bilgiler sunulmaktadır.	Konu			
6 Kitapta anlatılan konular sebep-sonuç ilişkisi çerçevesinde anlatılmaktadır.	Konu			
7 Eserde işlenen konu ve düşünceler tutarlı bir şekilde anlatılmaktadır.	Konu			
8 Kitapta din, dil ve cinsiyet ayrımcılığına yer verilmemiştir.	Konu			
9 Eserde işlenen konu çocuğun [6–9 yaş için aile, insan, doğa ve hayvan sevgisi; 9–12 yaş için sevgi, tarih-kahramanlık, macera, fantastik] gelişim düzeyine uygundur.	Konu			
10 Kitabın kurgusu, yaş grubuna uygundur.	Konu			
11 Kitabın kurgusu okuyucuda merak ve keşif duygusu uyandırabilecek niteliktedir.	Konu			
12 Eserde ele alınan konu farklı tarzlarda (sebep-sonuç, kronolojik, açıklayıcı, vb. anlatım tarzı) ele alınmaktadır.	Konu			
13 Kitapta farklı kültürlerden insanlara yer verilmiştir.	Kahra man			
BÖLÜM PUANI				
TOPLAM PUAN				

Kitaplar, “Bilgilendirici Kitaplar İçin İçerik Özellikleri Değerlendirme Soruları”na göre en az 13, en fazla 39 sayısal değer almıştır. Formda belirlenen “bilgi verici metinler içerik özellikleri” kriterleri doğrultusunda 38 kitap incelenmiştir (n=38). Kitaplar “bilgi verici metinler içerik özellikleri” kriterini 1 – 11 arasında karşılamışsa bu kriter başlığı bakımından yetersiz; 12 – 37 arasında karşılamışsa kısmen yeterli, tamamen karşılamışlarsa yeterli olarak değerlendirilmiştir.

5. BULGULAR

5.1. Konularına Göre Bulgular

Altı yaş çocukları için yayınlanan kitaplar arasından incelenmek üzere seçilen 10 kitabın “hayvanlar, makineler, engelli çocuklar”; 7 yaş çocukları için yayınlanan kitaplar arasından incelenmek üzere seçilen 35 kitabın “engelli çocuklar, makineler, hayvanlar, geri dönüşüm, bilim etkinlikleri”; 8 yaş çocukları için yayınlanan kitaplar arasından incelenmek üzere seçilen 10 kitabın “engelli çocuklar, hayvanlar, doğa, çevre kirliliği, bilim insanları”; 9 yaş çocukları için yayınlanan kitaplar arasından incelenmek üzere seçilen 4 kitabın “sağlık, bilim tarihi, uzay”; 10 yaş çocukları için yayınlanan kitaplar arasından incelenmek üzere seçilen 6 kitabın “bilim insanların hayatı, bilim tarihi, uzay, çevre, sağlık”; 12 yaş çocukları için yayınlanan kitaplar arasından incelenmek üzere seçilen 11 kitabın “bilim tarihi, çevre, uzay, sağlık, mimari” konularını ele aldığı tespit edilmiştir.

5.2. Görsel Özelliklerle İlgili Bulgular

İncelenen kitapların tamamının, “*Kitap, hacim ve kalınlık bakımından çocuğun kolay taşıyabileceği boyutta.*” belirlenmiştir. Çocuk kitaplarında kitap boyutunun, çocukların kolay taşıyabilecekleri boyutta olması oldukça önemlidir. Böylelikle çocuk kitabı benimseyecek, ebeveynin yardımına ihtiyaç duymadan yanında kolayca taşıyabilecek ve istediği zaman kitabı okuyabilecektir (Oğuzkan, 2000). İncelenen kitapların tamamının bu özellikte olması olumlu değerlendirilmiştir.

Benzer şekilde kitapların tamamına yakınının (n=74) “*Kitabın kapağı [karton, mukavva, bez veya selefon gibi] dayanıklı malzemeden yapılmıştır.*”, “*Kapağın dokusu; üzerindeki yazı, çizgi ve resimleri net biçimde göstermektedir.*”, “*Kullanılan kâğıdın dokusu sağlam, sayfalar silinebilecek niteliktedir.*”, “*Kullanılan kâğıt, resimlerin anlaşılmasını sağlamaktadır.*”, “*Sayfaların kenar boşlukları en az 2 cm. ve satır aralıklarındaki boşluklar en az 1.25 satır olarak ayarlanmıştır.*” ve “*kitabın cildi sağlam, dayanıklı ve sayfalar dağılmamaktadır*”, ölçütlerini karşıladığı ve yeterli düzeyde oldukları tespit edilmiştir. Kitap kapağının sağlam olması kitabın kullanımını doğrudan etkilemektedir. Kapağın üzerindeki yazı, çizgi ve resimlerin net biçimde görünmesi kitabın bilinmesi ve kolay erişilebilirliği açısından önem taşımaktadır. Çocuk kitaplarında sayfaların silinebilir olması, çocuğun okuduğu sayfadaki konu veya görselle ilgili düşüncelerini defalarca yazmasına ve silmesine kolaylık sağlamaktadır. Çocuk kitaplarında kullanılan resimlerin anlaşılır olması, kullanılan kâğıtla da ilgilidir. Düşük kalitedeki kâğıtlar, resimlerin tam anlaşılmasına engel teşkil etmektedir. Kitaplarda kenar ve satır arası boşlukları okurken gözün yormayacaktır. Bu kriterler, kitabın kullanımını kolaylaştıracak, okunurluğunu arttıracaktır. (Koyuncu ve Kaptan, 2018, s. 351-358). Kitapların büyük bir çoğunluğu tarafından ilgili kriterlerin karşılanmış olması, olumlu değerlendirilmektedir.

İncelemede 70 kitap “*Kullanılan kâğıdın dokusu sağlam, sayfalar silinebilecek niteliktedir.*”, “*Kitaptaki resimler farklı konu, inanış ve medeniyetlere hitap eder niteliktedir.*” kriterlerine; 69 kitap ise “*Kitabın kapağında hangi yaş düzeyine uygun olduğu belirtilmiştir.*”, “*Kullanılan kâğıdın dokusu sağlam, sayfalar silinebilecek niteliktedir.*”, “*Kullanılan kâğıt gözü yormayan malıktır, renkleri soldurmeyen, mürekkebi dağıtmayan niteliktedir.*”, “*Paragraflar ve bölümler arasında uygun (1.5-2cm) boşluklar bırakılmıştır.*” kriterine ilişkin kısmen yeterli düzeyde bulunmuştur.

Kitaptaki resimlerin farklı konu, inanış ve medeniyetlere hitap eder nitelikte olması, kitabı okuyan çocukların değişik medeniyetler hakkında bilgisinin olmasını sağlayacaktır. Kitabın kapağında hangi yaş düzeyine uygun olduğunun belirtilmesi, çocuğun kitaba erişimde kolaylık sağlamaktadır. Kitapta kullanılan kâğıt gözü yormamalı, mat olmalı, renkleri soldurmamalı, mürekkebi dağıtmamalıdır. Çocuk kitaplarında genel olarak birinci hamur kâğıt kullanılmaktadır. Çok parlak kâğıt gözü yormakta ve okumayı zorlaştırmaktadır. Düşük kalitedeki kâğıtlar da mürekkebi dağıtmakta ve yazı okunurluğunu kaybetmektedir. Çocuk kitaplarında satır aralarında en az 1.5 satır aralığı boşluk bulunmalıdır. Boşluk bırakmadan yazılan kitaplar gözü yormakta ve okumayı zorlaştırmaktadır. Bütün bu unsurlar; çocukların kitabı sevmelerinde ve severek okumalarında etken unsurlardır. İncelediğimiz kitapların büyük çoğunluğunun (n=75) bu kriterleri karşılaması olumlu olarak değerlendirilmektedir.

21 kitap “*Yazı karakterleri çocukların [6 yaş öğrenciler için 24-30; 7-9 yaş öğrenciler için 16-18; 9-12 yaş ve üstü öğrenciler için 10-12 punto] gelişim düzeyine uygundur.*”, 13 kitap “*Resimler çocukların hayal gücünü ve yaratıcılıklarını harekete geçirecek niteliktedir.*”, 10 kitap “*Kitabın dış tasarımı çocukların ilgisini çekecek niteliktedir.*”, 6 kitap “*Kitabın kapağında hangi yaş düzeyine uygun olduğu belirtilmiştir.*” kriterlerine göre yetersiz olarak değerlendirilmiştir.

Popüler çocuk bilim kitaplarında önemli bir yere sahip olan TÜBİTAK'ın yayımlanmış olduğu kitaplarda yazı karakterinin çocukların gelişim düzeyine uygun olmaması, önemli bir eksiklik olarak değerlendirilmiştir. Okumaya yeni başlayan bir çocuk, küçük puntolarla yazılan kitapları okumakta zorlanmaktadır. İncelediğimiz kitapların %30'una karşılık gelen 20 kitap, “*Yazı karakterleri çocukların [6 yaş öğrenciler için 24-30; 7-9 yaş öğrenciler için 16-18; 9-12 yaş ve üstü öğrenciler için 10-12 punto] gelişim düzeyine uygundur.*” kriterine uygun değildir. Bu durum, TÜBİTAK yayınları için önemli bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir.

Yetişme dönemindeki çocukların gelişimi açısından, okudukları kitabın hayal güçlerini ve yaratıcılıklarını harekete geçirecek nitelikte olması önemlidir. Gelişme çağındaki çocuklar, kitaptaki resimlerden hareketle düşünce dünyalarını geliştirmektedir (Sivri, 2014, s. 576-584). İncelediğimiz kitapların (n=75) %19'unun “*Resimler çocukların hayal gücünü ve yaratıcılıklarını harekete geçirecek niteliktedir.*” kriteri bakımından yetersiz olması bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir.

Kitapların üzerinde hangi yaş grubuna ait olduğunun belirtilmesi, velilerin ve çocukların kitap seçimlerinde önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle, kitapların ait olduğu yaş grubu bilgisi, kitabın üzerinde yer almalıdır. TÜBİTAK'ın, bundan sonraki kitap çalışmalarında bu kriterleri karşılayan kitaplar yayımlaması beklenmektedir.

5.3. Dil ve Anlatım Özellikleri Yönünden Bulgular

Araştırmada incelenen kitapların tamamına yakınının (n=75) “*Metinlerde kullanılan kurallı cümlelerin sayısı, devrik cümlelerin sayısından fazladır.*” kriterine uyduğu tespit edilmiştir. Kurallı cümleler, kitapta yazılanların hatırlanması, zihinde kalıcı olması açısından önemlidir. Cümle kurma bilgileri gelişme döneminde olan çocukların okudukları kitaplarda, kurallı cümlelerin çoğunlukta olması oldukça önemlidir. İncelenen kitapların %97'sinin bu kriteri karşılamış olması olumlu olarak değerlendirilmektedir.

69 kitabın (%92, n=75) “*Metinde işlenen zaman doğrusal ilerlemekte çocuğun kronolojik zaman algısına (dün-bugün-yarın) uymaktadır.*” kriterine ilişkin yapılan incelemelere göre kısmen yeterli düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Zaman algısı, çocuk kitaplarında kronolojik olarak verilmelidir. Yazarın, özellikle üç – yedi yaş grubu çocuklar için kitap yazarken, çocukların zaman algısının gelişimini göz önünde bulundurması gerekmektedir. İncelenen kitapların %92'sinin, “*Metinde işlenen zaman doğrusal ilerlemekte çocuğun kronolojik zaman algısına (dün-bugün-yarın) uymaktadır.*” kriterine uygun olması olumlu değerlendirilmektedir.

Çocuk kitaplarını okunur kılan unsurlardan biri de anlatımın akıcı ve ahenkli olmasıdır. Çocuklar; anlamını bilmedikleri sözcüklerin yer aldığı kitapları kısa cümleli de olsa okumak istememektedir. Anlaşılır kısa cümlelerin olduğu, yer yer söz sanatlarının kullanıldığı kitaplar çocuklar için tavsiye edilmektedir. Kitapların 67'sinin (%89, n=75) “*Metinde akıcı ve ahenkli bir anlatım benimsenmiştir.*” kriterine uygun olması, olumlu bir sonuç olarak düşünülmektedir.

Mizahın yalnızca gülme, eğlenme aracı olmadığını, aynı zamanda çocukların hayal kurmalarına da yardımcı olduğu bilinmektedir. (Samur ve Arıkan, 2018), (Yalçınkaya, 2015). Çocuklara bilimi sevdirmek, bilim anlatan kitaplarda mizah ögesi bulundurmakla mümkündür. Diğer yandan, Türkiye'deki popüler çocuk bilim kitaplarının önemli bir kısmı tercüme kitaplardır. Çeviri kitapların ana dilde yazılan kitaplar gibi olmadığı ve kitap çevirmenin bazı problemleri de beraberinde getirdiği bir gerçektir (Şahbaz, 2016). Kitabın orijinalinde mizah ögesi olmadığı için, tercümesinde ancak kısmen olabilir. Bu konuda çevirmenlerin, çocuk kitaplarında deyim ve atasözü kullanarak kitapları kısmen de olsa ilgi çekici hale getirmeleri gerekmektedir. Öğrenmeyi eğlenceli hale getirmesi bakımından mizah önemlidir. 26 kitap (%34, n=75) “*Kitapta mizah ve güldürü öğelerine yer verilmiştir.*” kriterini karşılamamaktadır. TÜBİTAK tarafından yayımlanan popüler bilim çocuk kitaplarındaki bu yetersizlik, TÜBİTAK yayınları için bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir. Hazırlanacak yeni kitaplarda konuya duyarlı olunması beklenmektedir. Bunun için kitap seçiminde, sözleşme metni hazırlanmasında, çevirmen seçiminde özellikle bu konuların göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Çocuk kitaplarının aynı zamanda çocukların dil becerilerine katkı sağlamaları da beklenmektedir. Çocukların dil gelişimine katkı sağlamanın en iyi yollarından biri de anlatımda söz

sanatlarına yer verilmesidir. Çocukların anlayabileceği düzeyde söz sanatı ile yapılan anlatımlarda çocuk, yazarın ne demek istediğini kolayca anlayacak, sözcüklerin kendi anlamları dışında başka anlamlarının da olduğunu kavrayacaktır (Karatay, 2018, s. 117-120). Popüler bilim kitapları genel olarak bilgilendirici metinlerdendir ve bilgilendirici metinlerde söz sanatları diğer metin türlerine göre az kullanılır. Türkiye’deki popüler bilim kitaplarının önemli bir kısmının başka dillerden tercüme olduğu da göz önünde bulundurulunca, bu kitaplarda söz sanatlarıyla neden az karşılaşıldığı daha iyi anlaşılmaktadır. İncelenen 14 kitap “*Metinde çocukların gelişim düzeyine uygun [benzetme, kişileştirme, intak vb.] söz sanatları kullanılmıştır.*” kriterlerine ilişkin, yetersiz olarak değerlendirilmiştir. Hazırlanacak yeni kitaplarda konuya duyarlı olunması beklenmektedir. Bunun için kitap seçiminde, sözleşme metni hazırlanmasında, çevirmen seçiminde konuya özellikle bu konuların göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

5.4. Hikâye Edici Metinler İçerik Özellikleri Yönünden Bulgular

Çocuklar bir kitabı alırken, öncelikle dış görünüşü ve biçim özelliklerine bakarak karar verirler. Bu nedenle kitabın dış görünüşü elbette önemlidir. Ancak, kitabın okunmasının esas amacı içeriğidir. “Çocuk kitapları öyle hazırlanmalıdır ki, çocuk sıkıldığında ya da bir şeyler öğrenme ihtiyaç hissettiğinde kitabı, gidebileceği bir rehber olarak görmelidir. Kitap estetik yönden de iyi hazırlanarak çocuktaki mükemmellik ve güzellik duygularını beslemelidir”. (Sarı, 2006, s. 112) Gelişim çağındaki bir bireyi, ömür boyu etkisinde kalacağı bir nesne ile tanıştırmak oldukça dikkat edilmesi gereken bir konudur. Çocukların fiziki sağlıkları ne kadar önemliyse, ruhi gelişimleri daha da önemlidir. Bu nedenle çocuk kitapları hazırlamak, hazırlanan kitapları seçmek dikkat gerektiren hususlardır.

İncelenen kitapların tamamının hikâye edici kitaplar içerik özellikleri bakımından; “*Kitapta din, dil ve cinsiyet ayrımcılığı ile ilgili önyargılara yer verilmemiştir.*” ve “*Kitapta ele alınan konular, Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarına uygundur.*” ve “*Karakterlerin davranışları, yaş ve gelişimleri ile uyumludur.*” kriterlerine ilişkin yapılan değerlendirmelere göre yeterli düzeyde oldukları saptanmıştır. TÜBİTAK için bu durum, olumlu bir sonuçtur. Benzer şekilde kitapların tamamına yakınının (n=37), “*Kitapta ele alınan konu ve olay örüntüsü yaş grubuna uygundur.*”, “*Kitapta ele alınan olaylar sebep-sonuç ilişkisi bağlamında anlatılmaktadır.*”, “*Kitapta ele alınan olaylar tutarlı bir şekilde sıralanmıştır.*”, “*Kahramanlar, okuyucu üzerinde olumlu etki bırakmaktadır.*”, “*Kitapta çocuğun gelişim düzeyine uygun [6–9 yaş için aile, insan, doğa ve hayvan sevgisi; 9–12 yaş için sevgi, tarih-kahramanlık, macera, fantastik] konu işlenmiştir.*”, “*Kitapta çocuğun gelişim düzeyine uygun [6–9 yaş için aile, insan, doğa ve hayvan sevgisi; 9–12 yaş için sevgi, tarih-kahramanlık, macera, fantastik] konu işlenmiştir.*”, “*Eserde mekân belirtilmiştir.*” ölçütlerine göre yeterli düzeyde oldukları tespit edilmiştir. Bu durum, TÜBİTAK’ın çocuk kitaplarının içeriğine verdiği önemin bir göstergesi olarak yorumlanmaktadır. 34 kitabın “*Kitapta sevgi, saygı, hoşgörü, dürüstlük, çalışkanlık, doğruluk gibi evrensel ve ahlâkî değerlere yer verilmiştir.*” kriterine, 33 kitabın “*Hikâyedeki karakterlerin fiziksel ve ruhsal özellikleri anlaşılabilir şekilde sunulmuştur.*”, kriterine, 32 kitabın da “*Ana fikir, yanlış anlaşılmalara mahal vermeyecek veya okuru ikilemede bırakmayacak açıklıkta verilmiştir.*”, “*Kitapta farklı kültürlerden insanlara, kahramanlara yer verilmiştir.*” kriterlerine ilişkin yapılan değerlendirmede kısmen yeterli düzeyde oldukları tespit edilmiştir. Kitapların, hikâye edici kitaplar içerik özellikleri bakımından istenen kriterleri bu kadar yüksek oranda karşılamış olması TÜBİTAK gibi bir kurum açısından olumlu bir durumdur. TÜBİTAK’ın bu titizliğinin diğer yayıncı ve yazarlara da örnek olacağı değerlendirilmektedir. Yapılan incelemede kitapların bu gereklilikleri karşıladığı gözlemlenmiştir.

Bir eserde kahraman ve karakter, okuru esere bağlayan önemli unsurlardan biridir. Yazarlar, eserlerinde kahraman ve karakterleri rast gele seçmezler. Onlara isim verirken de rast gele vermezler. Eserdeki her bir kahramanın, her karakterin isminin olayla bir bağlantısı olmasına dikkat edilir. (Akbaba, 2018). Çocuklar, yaşları gereği sıradan olana değil, sıra dışı olana daha çok ilgi duymaktadırlar. Olayları gerçekte olduğu gibi değil, masal dilinden dinlemeyi sevdikleri gibi, kitapta normal kahramanlar yerine sıra dışı kahramanlar ve karakterlerin sıra dışı davranışlarını görmeyi isterler. Popüler bilim kitaplarında, çocuk edebiyatının anlatıma dayalı türlerinde olduğu gibi olay, zaman, mekân ve kahraman öğeleri her zaman olmayabilir. Bu nedenle çocuklar için popüler bilim kitabı yazmak daha çok uzmanlık gerektirmektedir. Kitabın konusu ve kahramanları kitabı ilgi çekici

hale getirmektedir. Özellikle tercüme çocuk kitaplarında, kitabın aslının dışına çıkmak mümkün olmamaktadır. Kitabın orijinalinde sıra dışı karaktere yer verilmemişse tercüme sırasında eklenmesi mümkün değildir. Tercüme kitaplar seçilirken alan uzmanlarından yardım alınmak suretiyle bu eksiklik giderilmelidir. 28 kitabın (%75, n=37) “*Eserde sıra dışı karakterler de işlenmiştir.*” kriterini karşılamaması TÜBİTAK için önemli bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir. Hazırlanacak yeni kitaplarda konuya duyarlı olunması beklenmektedir. Kaldı ki hikâye edici metinlerde sıra dışı kahramanı olan kitap bulmak çok da zor değildir. Bunun için kitap seçiminde, sözleşme metninin hazırlanması aşamasında bu ve benzeri konular göz önünde bulundurulmalıdır.

Okul öncesi dönemdeki çocuklar hayata masal penceresinden bakarken, okul dönemi çocukları hayatın gerçekleri ile yavaş yavaş yüzleşmektedir. Bu gruptaki çocuklara olaylar, masal ve öykü tekniği ile dolaylı bir şekilde verilir. Bu dönem çocuklar için hazırlanan kitaplarda ele alınan konular dikkate alındığında bütün konuların masal veya hikâye tarzında ele alınması oldukça zordur. Diğer yandan Türkiye’deki çocuklar için yayımlanan popüler bilim kitaplarında tercüme kitaplarının oranının yüksek olduğu da bilinmektedir. Kitabın orijinali masal veya hikâye tarzında değilse, tercümesinin masal veya hikâye tarzında olma durumu sınırlıdır. Sonuç olarak çocuklar tür olarak masal ve hikâyeyi sevmektedir, çocuklar için hazırlanan kitapların konusu ne olursa olsun, anlatım türü olarak masal ve hikâyenin tercih edilmesi beklenmektedir. İncelemede, 27 kitabın (%73, n=37) “*Kitapta çocuğun gelişim düzeyine uygun [2–7 yaş için masal; 9–12 yaş için öykü] bir edebî tür işlenmiştir.*” kriterini karşılamaması TÜBİTAK için büyük bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir. Yeni kitaplar seçilirken konuyla ilgili, uzmanlardan destek alınmalıdır. Hazırlanacak sözleşme metninde konu özellikle vurgulanmalıdır.

5.5. Bilgilendirici Metinler İçerik Özellikleri Yönünden Bulgular

Bilgi verici popüler çocuk bilim kitaplarının içerikleri de oldukça önemlidir. Bir kitabı alırken, dış görünüşü ve biçim özellikleri elbette önemlidir. Hatta, çocuklar kitabı seçerken daha içine bakmadan dış görünüşü ve biçim özelliklerine göre de karar verirler. (İbaçoğlu, 2019) Ancak, kitabın okunmasının esas amacı içeriğidir. Bu nedenle kitabın içeriği oldukça önemlidir. Kitabın dış görünüşü ilgi çekmekle beraber, içeriği hedef kitleye göre değilse, çocuklar için uygun bir kitap olmadığı değerlendirilmektedir.

İncelenen kitapların tamamının bilgilendirici kitaplar içerik özellikleri bakımından; “*Kitapta dil, din ve cinsiyet ayrımcılığına yer verilmemiştir.*” kriteri bakımından yeterli oldukları görülmüştür. Çocuk kitaplarında dil, din ve cinsiyet ayrımcılığına yer verilmemesi; bilimin her dil, din ve cinsiyetten çocuğa ulaşmasını desteklemek bakımından TÜBİTAK için önemli bir başarıdır. Diğer taraftan kitaplarının tamamına yakınının (n=38), “*Metinde verilen bilgiler günceldir.*”, “*Eserde işlenen konu ve düşünceler tutarlı bir şekilde anlatılmaktadır.*”, “*Kitapta işlenen konu inandırıcılık ve kabul edilebilirlik ilkesine uygundur.*” kriterlerine ilişkin yapılan değerlendirmede kısmen yeterli oldukları tespit edilmiştir. Bilimsel ve teknolojik gelişeler kısa sürede ve hızla artmaktadır. Bu gerçek, popüler bilim yayıncılığı açısından oldukça zor bir durumdur. Yayımlanan bir popüler bilim kitabının içindeki bilgiler kitabın kullanımda olduğu sürede güncelliğini yitirmemelidir. Aksi takdirde kitabın yanlış bilgiler içermesi söz konusudur. Yayınladığı kitapların bilgilerini sürekli güncel tutması TÜBİTAK için sevindirici bir durumdur. 35 kitabın (%92, n=38) “*Eserde işlenen konu çocuğun [6–9 yaş için aile, insan, doğa ve hayvan sevgisi; 9–12 yaş için sevgi, tarih-kahramanlık, macera, fantastik] gelişim düzeyine uygundur.*” kriterine, 34 kitabın (% 89, n= 37) “*Kitabın adı ile içeriği uyumludur.*”, “*Kitabın konusu yaş grubuna uygundur.*” kriterlerine, 32 kitabın (%84, n=38) da “*Eserde ele alınan konu farklı tarzlarda (sebep-sonuç, kronolojik, açıklayıcı, vb. anlatım tarzı) işlenmektedir.*” kriterine göre yapılan incelemede kısmen yeterli oldukları belirlenmiştir. Kitapların, bilgi verici popüler çocuk bilim kitapları içerik özellikleri kriterlerini yüksek oranlarda karşılamış olması TÜBİTAK kitapları bakımından TÜBİTAK gibi bir kurum açısından olumlu değerlendirilmektedir.

Popüler bilim kitabı yazarlığı dünyada ve Türkiye’de yaklaşık 50 yıllık geçmişi olan bir alandır. Diğer edebî türlerde yazılan çocuk kitaplarında olduğu gibi, geçen bu sürede bu alanın iç dinamiklerinin tam gelişmediği gözlemlenmektedir. Bir kitabın omurgasını kurgu oluşturur. Çocuklar, diğer kitaplardan farklı, özgün bir kurgu ile yazılan kitapları okumak istemektedir. Popüler bilim kitaplarının alanı, diğer anlatım türlerinden farklı olduğu için, yazarların kurguda yeteri kadar

başarılı olamadıkları tespit edilmiştir. İncelenen 19 kitap (%50, n=38) “*Kitabın kurgusu özgündür.*” kriterini karşılamamaktadır. Kurgunun önemi dikkate alındığında, bu oran oldukça yüksektir ve TÜBİTAK için olumsuz bir durum olarak değerlendirilmektedir. Popüler bilim çocuk kitabı yazarlarının, özgün kurguda kitaplar yazmaları beklenmektedir.

Yetişkin bir bireyin veya bir çocuğun, okuyacağı kitapla ilgili vereceği karar, oldukça önemlidir. Alınacak kitaba karar verilirken kapak tasarımına, kapakta yazılı yaş grubuna, arka kapaktaki kısa tanıtım yazısına, içindekilere ve varsa girişte konu ile ilgili bilgilere bakılmakta ve ona göre karar verilmektedir. İncelenen 11 kitap (%29, n=38), “*Kitapta anlatılan konu ile ilgili girişte tanıtıcı bilgiler sunulmaktadır.*” kriterini karşılamamaktadır. Bu oran, oldukça yüksektir ve TÜBİTAK açısından önemli bir eksik olarak değerlendirilmektedir. Bundan sonra yayımlanacak kitapların tamamında, kitapların kapağında veya girişinde konu ile ilgili tanıtıcı bilgilere yer verilmesi beklenmektedir.

6. SONUÇ

Yapılan bu çalışmada, TÜBİTAK tarafından yayımlanan 75 kitap belirlenen “görsel (biçimsel – dış yapı) özellikleri, dil ve anlatım özellikleri, içerik özellikleri” bakımından üç temel kriter doğrultusunda incelenmiştir. İncelenen 75 kitabın tamamı, üç temel kriterin tamamı yönünden yeterli bulunmamıştır. 62 kitap (%92, n= 75) görsel özellikler, 49 kitap (%65, n=75) dil ve anlatım özellikleri, 9 kitap (%24, n=37) hikâye edici metinler içerik özellikleri, 19 kitap (%50, n=38) bilgilendirici metinler içerik özellikleri bakımından kısmen yeterli görülmüştür. Üç temel kriteri gören incelenen 75 kitaptan; görsel özellikler bakımından 13 kitap (%17, n=75), dil ve anlatım özellikleri bakımından 26 kitap (%37, n=75), hikâye edici metinler içerik özellikleri bakımından 28 kitap (%77, n=37), bilgilendirici metinler içerik özellikleri bakımından 19 kitap (%50, n=38) yetersiz görülmüştür. İçerik özellikleri bakımından hikâye edici metinlerin %77, bilgilendirici metinlerin %50 gibi yüksek oranlarda yetersiz kalması oldukça düşündürücüdür. İçerik, kitaplar için önemlidir. Kitapların içerik olarak yeterli olması beklenmektedir. Yapılan çalışma sonucunda TÜBİTAK çocuk kitaplarının görsel özellikler, dil ve anlatım özellikleri, içerik özellikleri bakımından beklentiyi karşılamadığı gözlenmiştir. TÜBİTAK çocuk kitapları ile ilgili tespit edilen yetersizliklerin yapılan önerilerle giderileceği düşünülmektedir.

7. ÖNERİLER

1) Kitaplarda çocukların gelişim düzeyine göre, fotoğraf yerine resim kullanılmalı, mizah ve güldürü öğelerine, çocukların gelişim düzeylerine uygun benzetme, kişileştirme, intak vb. söz sanatlarına, kitapta anlatılan konu ile ilgili, girişte tanıtıcı bilgilere, sıra dışı karakterlere yer verilmelidir.

2) Kitaplardaki resimler çocukların hayal gücünü ve yaratıcılıklarını harekete geçirecek nitelikte, çocuk kitabı yazarları, çocuk gelişimi ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmalıdır. Kitaplarda çocuğun gelişim düzeyine uygun bir edebî tür işlenmelidir.

3) Kitapların kurgusu özgün olmalıdır. Kitaplardaki yazı karakterleri çocukların gelişim düzeyine uygun hale getirilmelidir.

4) Kitapların dış tasarımında daha dikkatli çalışma yapılmalıdır. Kitapların dış kapağı çocukların ilgisini çekecek nitelikte tasarlanmalıdır. Kitapların kapağında, kitabın hangi yaş düzeyine uygun olduğu belirtilmelidir.

5) Yabancı yazarlar tarafından kaleme alınan kitaplar Türkiye’de yayımlanacaksa milli kültür öğelerimize aykırı unsurlara dikkat edilerek sözleşmeler yapılmalı ve imzalanmalıdır.

6) Kitaplarda dil, din, cinsiyet ve ırk ayrımına hiçbir şekilde yer verilmemelidir.

7) Kitap; dil ve anlatım, görsel ve biçimsel özellikler ve içerik özellikleri bakımından çocukların gelişim düzeyine uygun olmalıdır.

8) Dünyada ve Türkiye’de çocukların ilgisini çekecek popüler bilim konularını içine alan yeni konular araştırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Çiftçi, F. (2013, Haziran). Çocuk Edebiyatında Yaş Gruplarına Göre Kitaplar ve Özellikleri. *Anemon*, 1(1), 125-137.
- Akbaba, F. (2018). Edebi Eserlerde Kullanılan Kahraman Karakter İsimleri: Reşat Nuri Güntekin'in Gökyüzü ve Yeşi Gece Romanlarında Geçen Karakterlerin İsim ve Sıfatları Üzerine Bir İnceleme. *Edebali İslamiyat Dergisi*, C:2, Sayı: 3, 109 - 124.
- Ağca, E. (2016, Eylül). Ortaokul Fen Bilimleri Dersi Konularının Öğretiminde TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları Kullanılmasının Akademik Başarıya Etkisi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Baş, B. (2015). *Türkçe Öğretimi Açısından Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem.
- Bozkaplan, D. (2010). 1990-2008 Arası Çocuk Edebiyatımızda Fantastik ve Bilim - Kurgu Romanlar Üzerinde Bir İnceleme. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Dağ, E. (2011). Bilim Resimlemesinin Çocuklara Yönelik Bilimsel Kitaplarda Kullanımında Karşılaşılan Sorunlar ve Resimli Bir Bilimsel Kitap Uygulaması. *Yayımlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dağtaş, E., ve Yıldız, M. (2016). İktidar ve Bilim: Popüler Bilimin Ekonomi Politikği Üzerine Bir Literatür Değerlendirmesi. *Global Media Journal TR Edition*, 7(13), 28-48.
- Dik, S. (2019). TÜBİTAK Yayınları Beş Yaş Üstü Çocuk Hakları Serisi Kitap Kapaklarının Tasarım İlkeleri Bakımından İncelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Giresun: Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Efe, A. (2014, Aralık). Çocuk Edebiyatında İdeoloji Üzerine Bazı Düşünceler. *Türk Dili*(756), s. 472-475.
- Ellez, M. (2009). Ölçme Araçlarında Bulunması Gereken Özellikler. A. Tanrıoğen içinde, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (s. 165-189). Ankara: Anı.
- İbaçoğlu, T. (2019). İlkokul Öğrencilerine Yönelik Çocuk Kitaplarının İç ve Dış Yapısal Özellikler Açısından İncelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Çanakkale, Türkiye: Çanakkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kıbrıs, İ. (2016). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Kök.
- Kılıç , O. (2009). Çeviri Yoluyla Popüler Bilim: TÜBİTAK Yayınları Örneğine Türkiye'de Popüler Bilim Alanında Çeviri Yaklaşımları ve Sorunları. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kılıç, E. (2019, Haziran). Popüler Bilim Kitaplarının 6. Sınıf Öğrencilerinin Fen Bilimleri Dersi Akademik Başarılarına, Bilgilerinin Kalıcılığına ve Fenne Yönelik Tutumlarına Etkisi. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Karatay, H. (2018). Çocuk Edebiyatında Bulunması Gereken Özellikler. T. Şimşek içinde, *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı* (s. 94-120). Ankara: Grafiker.
- Koyuncu, S., ve Kaptan, A. (2018, Şubat). Çocuk Kitaplarında Görsel Anlatım ve Tasarım Sorunları. *Hece*(104-105), 351-358.
- Kuşdemir, Y. (2018a). İlkokul Çağı Çocuklarında Dil Gelişimi. S. S. Güneş Firdevs içinde, *Kuramdan Uygulamaya Sınıf Öğretmenliği Seti*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Kuşdemir, Y. (2019a). İlkokul Öğrencilerinin Sözcük Öğrenme Motivasyon ve Okuduğunu Anlama Düzeylerinin İncelenmesi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 962-979.
- Onur, B. (1993). Açılış Konuşması. *Toplumsal Tarihte Çocuk Sempozyumu* (s. 5-7). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Oğuzkan, A. F. (2000). *Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayınları.
- Pembegül, B. (2019). TÜBİTAK Tarafından Çocuklara Yönelik Yayımlanan Popüler Bilim Dergilerinin Çocuk Hakları Açısından İncelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Pilav, S. (2013). Lise Öğrencilerinin Edebiyatla İlgili Algılarının Metaforlar Yoluyla Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. *Turkish Studies*, 1073-1085.
- Samur, A., ve Arıkan, Y. (2018). Behiç Ak'ın Çocuk Kitaplarındaki Çatışmaların Mizah Ögesi Bakımından İncelenmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27(1), 165-182.

- Sarı, N. (2006). Çocuk Kitapları İllüstrasyonları Üzerine Bir Araştırma ve Bir Örneklem. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir, Türkiye: Ege Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sivri, M. (2014). Çocuk Edebiyatında Görsel Metin Eleştirisi. *Türk Dili*, 579-584.
- Stebler, M. (2018). Yaş Gruplarına Göre Çocuk Kitapları. T. Şimşek içinde, *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı* (s. 129-142). Ankara: Grafiker.
- Şahbaz, M. (2016). Çeviri Çocuk Edebiyatı Ürünlerindeki Kültürel Ögeler. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, 58-59. Ankara: Başkent Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Şimşek, T. (2018). *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker.
- Şirin, M. R. (2000). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Tan, M. (1993). Çocukluk: Dün ve Bugün. *Toplumsal Tarihte Çocuk Sempozyumu* (s. 1-22). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- TÜBİTAK. (2019b, Ağustos 18). *İçerik Bilim Teknik Dergisi*. TÜBİTAK Web sitesi: <http://www.tubitak.gov.tr/tr/yayinlar/dergiler/icerik-bilim-ve-teknik-dergisi> adresinden alındı
- TÜBİTAK. (2021, Ocak 11). *Mevzuat/Yönetmelik*. TÜBİTAK Web sitesi: http://tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/mevzuat/yonetmelik/KANUN__278_temmuz-2012.pdf adresinden alındı
- Tuncer, N. (1974). Türkiye'de Yayımlanmış Resimli Çocuk Kitapları (1960-1972). Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldırım, M. (2020, Ocak). TÜBİTAK Meraklı Minik Dergisinin İçeriğinin MEB Okul Öncesi Programındaki Kazanımlar Açısından İncelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yalçınkaya, E. (2015). Bektaşî Fıkralarının Eğitici Yönü ve Değerler Eğitimi Açısından Önemi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*(47), 101-119.
- Yurdugül, H. (2005). Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Kapsam Geçerliği İçin Kapsam Geçerlik İndekslerinin Kullanılması. *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi.

EXTENDED SUMMARY

Purpose

When the relevant literature is examined, it is seen that many literary studies have been conducted on children's literature at the levels of master's and doctoral studies. It also seems that popular children's science books should also be studied if they carry the basic characteristics of children's literature. Although various academic studies related to popular science books have been carried out, it has been found out no study on children's books that are published by Scientific and Technological Research Council of Turkey (TUBITAK) and have an important place in the field of popular science whether or not these children's books are suitable for children's literature.

In this study, children's books published by TUBITAK are examined in terms of the basic principles of children's literature. The purpose behind is to assess the place of these books in modern children's literature. For this reason, the main question to be answered in this study is: what are the characteristics of children's books published by TUBITAK concerning the basic features of children's literature?

Methodology

This study, which aims to examine children's books published by TUBITAK's Publishing Directorate as for the basic characteristics of children's literature, is a scanning-type of research as it aims to explain the existing situation as it is. Since the research requires the analysis of written texts (story/novel) within certain categories, the study was conducted through the document analysis method as qualitative research.

The scope of the research consists of 250 popular children's science books published by TUBITAK for the age group between six and twelve years old. As an example, a total of 75 books were selected from these published books, paying attention to different subject areas, narration type and series, constituting 30% of each age category. The number of children's books published by TUBITAK is currently changing. 37 of the selected books are narrative while 38 are informative text.

Findings

The books examined as to **visual features** are found sufficient/partially sufficient concerning the cover, paper used, page structure, volume, quality of images, and page layout; it has also been found that the external design is insufficient in terms of the quality of the visuals, font size, and age group knowledge of the book.

The texts of the books examined in terms of **language and expressive features** were found sufficient/partially sufficient concerning the sentence structure, perception of time, and type of expression; these books were found insufficient in terms of the figure of speech and humour in expression.

Narrative texts were studied as for their content, and it was found that these texts were sufficient in the sense that they do not include the subjects of discrimination and prejudices suitable for Turkish national education, together with the selection of characters and topics suitable for age groups, the narration of events depending on cause and effect, the positive effect of heroes, giving place to time and place. This situation was found pleasing. This situation is gratifying. Also, it was observed that the books are partially sufficient in terms of including universal values, including characters from different cultures, and understanding of the features of the characters. It was seen that the analysed books are insufficient for including extraordinary heroes and expressions appropriate for the developmental ages of children

Informative books, which were examined in terms of content features, were found sufficient for the accuracy of the information, for the subjects told convincingly and consistently, for the subjects appropriate for the age groups, as well as the compatibility with the titles of the books, and the use of different expression techniques. With these aspects, the books were found satisfying and sufficient. However, it was concluded in the study that these books were insufficient to include introductory information about the fictional originality and the subject narrated.

Conclusion and Discussion

In this study, 75 books published by TUBITAK were examined in terms of “visual (formal - external structure) features, language and narrative features, content features” following three basic criteria. All 75 books examined were not found sufficient in terms of all three basic criteria. 62 books (92%, n = 75) visual features, 49 books (65%, n = 75) language and expression characteristics, 9 books (24%, n = 37) narrative texts content features, 19 books (50%, n = 38) informative texts were considered partially sufficient in terms of content features. Of the 75 books examined based on three basic criteria, 13 books (17%, n = 75) in terms of visual features, 26 books (37%, n = 75) in terms of language and narrative features, narrative texts 28 books (77%, n = 37) in terms of content, informative texts 19 books (50%, n = 38) were seen as insufficient in terms of their characteristics. It is quite interesting that 77% of narrative texts and 50% of informative texts are insufficient concerning content features. Content is important for books. The content of the books is expected to be sufficient. As a result of the study, it was observed that TUBITAK children's books did not meet the expectations as for visual features, language and expression features, and content features.

According to the development level of children, these books, instead of photographs, should include elements of humour and comic, introductory information about the subject narrated in the book, introductory information and unusual characters. The pictures used in these books should stimulate the imagination and creativity of children. The books should not include any language, religious, gender or racial discrimination.